

Чернобыль тхъамыклагъом фэдэ ныбжьи къэрэмыхъужь!

Мэлъыфэгъум и 26-м, 1986-рэ ильэсүм Чернобыль кыщыхъугъэ тхъамыклагъо хазабэу АЭС-м ия IV-рэ реактор кызэрэуагъэр цыфлъепкым ныбжьи щыгъупшэштэп. Хэгъегум, советскэ цыфхэм япсэемыблэжынгъэ, ялтыгъэ, яцыфыгъэ хабзэ джыри ащ кыщынэфагь. Чернобыль атом электростанциер кызэом, радиациеу жым хэхъагъэр, Хиросимэ атом бомбэр зытырадзэм кыпыкыгъэм нахни фэдэ 90-кэ нахыбагь.

Лыгъешхом чыгур, хэгъегур, цыф жуягъехэр — нэжъ-лужхэр, сабийхэр щуухумэгъэнхэм пае, япсауныгъэ зэрэхальхашацтар ашэээ, ащ цыф минишъэхэр екльгэх. Ахэтигъэх ахэм гъесэгъешхор — хуре-шлэрэм гүнэ лызыфын амал зиэхэр, врачхэр, летчикхэр, дээкъулыкшүшэ зэфэшхьафхэр ыкы цыф кызэрыклохэр. Пстэури зы гухэль зыбыгъыгъэр: атом тхъамыклагъор гъеутэбжьэгъэнэр, жыи, пси, псеуплэ чыпли гъэкъебзэжыгъэнхэр, зыфэдэ къэмыхъугъэ Ѣынгъошхор зэтэ-лэжгъэнэр. Ар пшъерильы-шхуагь — цыф гъешлаб ащ уасэу илагъэр.

Джары мы гуимыкыж кынышхор зыщыгъэм ильэс 32-рэ тешэжьыгъэм, ащ зыльапэ хэзэйшэгъяа, фэльтэйхэр хэзышыгъяа нэбгыре пэпчь итугуу пышын зыкыфаар. Лыгъэр, напэр къэлэжыгъошхэп, ау гъашэм тхъамыклагъом урифылэмэ, ахэр зыхэбъотэжын шүнхэр ары советскэ цыфхэр дунаим тет цыф лъэпкыбэм анах кахаэгъэшхэрэр.

Адыгейм ирайон зэфэшхьафхэм куаджэхэм, станицхэм, куутырхэм, ежхэм яштоигъоныгъэкэ арыкыгъэхэр Чернобыль кыщыхъугъэ тхъамыклагъом идэгъэзжын хэлэжьаагь. Ахэр пчыагъэмкэ 800 фэдиз хүщтгъяа.

Шэуджэн районым икыгъэр нэбгыре 15 фэдиз зэрэхъуштгъяа. Ахэм ащищыгъ Аблев Зариф Сулейман ыкъор. Рядовоигъ, Чернобыль хуягъэшлэгъэм идэгъэзжын Ионыгъом и 1-м кыщегъяа гъэчээгъяа чьэпьюгъум и 3-м нэс водителэлэ Ѣылаагь. Гъогухэм ягъэкъебзэжын хэлэжьаагь, хыылдээл машинэм исэу я 4-рэ блокэ зэхэкүтэгэйм иклашьо итээ-къэбэзжын-гъэцэгкэжын пыллыгъэхэм ащищ.

Аблевыр куаджэу Хъакурынхъаблэ 1942-рэ ильэсүм кыщыхъугъ. 1959-рэ ильэсүм Хъакурынхъаблэ еджаплэр кыуухыгъ. 1965-рэ ильэсүм тракторист курсхэр кыуухыгъэх, итээкотыгъэу мы тофыр зеришлагь.

Я II-рэ куплым хэхъэрэ сэкъатныгъэ ил, джыдэдэм къалэу Мыекъуапэ Ѣепсэу.

Лыхъужынгъэм иорден, тамыгъэу «ЧАЭС-м итхъамыклагъо дэгъэзжыгъэнэм хэлэжьаагь», медалэу «ЧАЭС-м итхъамыклагъо загъэктодыгъэр ильэс 25-рэ хуягъэ» зыфиохэрээр кыратыгъэх.

Гутэ Лъеустэнбый Аслынбый ыкъор рядовоигъ. Чернобыль хуягъэшлэгъэ кынным Ионыгъом и 28-м 1986-рэ ильэсүм кыщегъяа гъэчээгъяа зыгъэгъазм и 21-м, 1987-рэ ильэсүм нэс хэтигъ. Станцием кыпэууль шольтырыр ыкы унэхэр гъэкъэбэзжын хэлэжьаагь.

Гутээр 1942-рэ ильэсүм куаджэу Хъакурынхъаблэ кыщыхъугъ, гурит еджаплэр кыуухыгъ, сэкъатныгъэ илэу тхъамыклагъом къелжыгъ.

Икуаджэу Хъакурынхъаблэ Ѣылгысэу. 2015-рэ ильэсүм идуун ыхъожжыгъ. Тамыгъэу «ЧАЭС-м итээкъэбэзжын-зэтэгъэцжын хэлэжьаагь», медалэу «За спасение погибших» зыфиохэрээр кыфагъэшшошагъэх.

Къатмэс Рэмэзанэ Батыкъор 1954-рэ ильэсүм куаджэу Джуракыье кыщыхъугъ. 1971-рэ ильэсүм къоджэ гурит еджаплэр кыуухыгъ.

Я II-рэ куплым хэхъэрэ сэкъатныгъэ илэгъ. Кызыэклюж ужым Мыекъуапэ Ѣылгысэу, унагьо, бынхэр кыкылэнхи, 2015-рэ ильэсүм лагъяа.

Орденэу «За заслуги перед Отечеством II степени», тамыгъэу «ЧАЭС-м ихуугъэштэгъэхэм яро итээ-къэбэзжын-гъэцэгкэжын пыллыгъэхэм ащищ.



Шэгъэ тхъамыклагъо идэгъэзжын хэлэжьаагь ыкы нэпэепль медалэу «ЧАЭС-м имашо загъэктодыгъэр ильэс 25-рэ хуягъэ» зыфиохэрээр илэгъ.

Тэшьу Фатимэ Хъот ыпхыур Шэуджэн районым икынгъэхэм бзыльфыгъэ закьюо ахэтигъ. Чернобыль Ионыгъом и 16-м кыщыублагъэу чьэпьюгъум и 2-м нэс, 1986-рэ ильэсүм пщэрхъакло Ѣылгыгъ.

Кынным пэлтүхэу ащ пэшүеклохэрэм, ЧАЭС-р зэтэзгъэзжыхэрэ зыфхэм ашхыщыр афишыщтыгъ, Чернобыль иеджаплэр N 1-м тоф Ѣылгыгъ.

Тэшьу Фатимэ 1962-рэ ильэсүм куаджэу Хъатыгъужжыкъуа кыщыхъугъ. 1979-рэ ильэсүм къоджэ гурит еджаплэр N 1-р кыуухыгъ. 1981-рэ ильэсүм кооператив-кулинар-

ишилдэгъэхэм идэгъэзжын хэлэжьаагь. Станцием ия III-рэ ыкы ия IV-рэ блокхэм къапэуульшэхьогъэ чыпилэр ыкы цыф псеуплэу километрэ 30 хью къегъэтэйсэкыгъэр зыгъэкъэбэзжыгъэхэм ащищ.

Пшэхусэжь Мурадин 1951-рэ ильэсүм къэхъугъ, къоджэ еджаплэр кыуухыгъ. Икуаджэу Мамхыгъэ иунальооклэ Ѣепсэу, Мыекъуали зы заулэрэ дэсыгъэх. Чернобыль тхъамыклагъом идэгъэзжын илах зэрэхшынхъаагьэм пае тамыгъэу «Участник ликвидации аварии на ЧАЭС», медалэу «За спасение погибающих» кыфагъэшшошагъэх.

Шэуджэн районым икыгъэхэм ащищыгъэх Абрэдж Юрэ Рэмэзанэ ыкъор, Дыргушээ Руслан ыкъор, Едыдж Юрэ Даутэ ыкъор, Кіэсэбэжь Мыхыамэт Ахымэд ыкъор, Сихъу Мэджидэ Исхъяа ыкъор, Владимир Александрович Липатовыр, Петр Иванович Нарожнэр (къу. Дукмасовыр). Мыхэр зэкэ ыкы Адыгейм, Урысыем, ащ ичыплэ зэфэшхьафхэм къарыгъяа зыфхэм яхьатыркэ, цыфлъепкым ипсауныгъэ аухумагь, гуимыкыж атом мэшшошхор зэтэраэжагь. Ахэм ацэ къетоныр, ялыхъужжынгъэ лэважхэр Ѣылгызгъээнхэр, кырыгъээплтыгъэнхэр, пыгъяа, цыфыгъэ хабзэм сидигъу Ѣылэнгъэм чыпэ зэрэшчирээр афишыткыгъэнэр нахылжхэм типшээриль.

Къэрэмыхъужь ащ фэдэлгыэ атом мэшшошхо!

МАМЫРЫКЬО Нуриет.

Зэготэу зэдэлэжьэштых

2018-рэ ильэсүм ия II-рэ ильэсныкъо къэтхэгъу кампаниер зэрэзэхашэштых фэгъэхьыгъэ зэхэсигъо мы мафэхэм Ѣылгыгъ.

Ар зерищаагь Адыгэ Республикаем льэпкэ иофхэмкэ, Iækыб къэралхэм ащищырэ тильэпкъэгъухэм адиряа зэлхынгъэхэмкэ ыкы къэбар жуягъэм иамалхэмкэ и Комитет итхаматэу Шхъэлэхъо Аскэр. Иофхъабзэм хэлэжьаагьэх республикэм кыщыдэ-кырэ гъэзетхэм яредактор шхъа-лэхэр, ягуадзэхэр, «Урысыем и Почтэ» ильяклохэр.

Иофыгъо шхъааю кыщаагьэхэм ащищ Адыгейм кыщыдэкыхэр хэ-

утыгъэхэм япроцент 60 — 70-р почтэм иамалхэмкэ кыратхыхыныр зэтэгъэцгъяа, цыфхэм ахэр игъом альгъээсигъяа.

Комитетын итхаматэу Шхъэлэхъо Аскэр къэтхэгъу уахтэр шуагъэ кытэу агъэфедэнэу кызэрэугоицхэхэм къяджагь, Ѣыкыгъяа блэкыгъэ къэтхэгъу уахтэм Ѣылгыгъэхэм ядэгъэзжын анаэтырагьтэдзагь.

Федеральнэ къэралыгъо учреждениеу «Урысыем и Почтэ» икуутамэу Адыгейм

щылэм ипащэу Антонина Полухинам агу кыгъэкыжыгъы мы ильэсүм ишылэ мазэ ыкыхэм Адыгэ Республикаем и Лышхъаа Къумптыл Мурат «Урысыем и Почтэ» ишьольтыр куутамэу «Южный» зыцэм ипащэу Роман Костенкэр зэрэригъэблэгъяа. «Республикаем ихабзэ икъулыкхэмэр почтэм икуутамэрэ язэдэлэжьэныгъэ иофыгъохэм атегушигъяа. Адыгейм и Лышхъаа анахъау ынаа зытыригъяа. Адыгейм и Лышхъаа иофыгъэхэм ясоциальнэ пшъерильхэр

ары: пенсиер игъом алэкэгъэхъэгъэнэр, къоджэ псеуплэхэм адэт почтэ куутамэхэр къэгъэнэжьыгъэнхэр, республикэм имуниципалитетхэм ячыплэ постэуми почтэм епхыгъэхэз иофхъабзэхэр тэрээз ащищыохъягъэнхэр. Джа лъэнэ-къохэм джы тынаа атетэгъэтэ», — кыуагъ Антонина Полухинам.

Джааш фэдэ, почтальонхэм яофшэн цыфыбэр зэримыгъэрэзэрэм ынаа зэрэтигъяа. фэгъэктэн къэтхэгъухэм язэхшэн къатегушигъяа.

Зэхэсигъохэм хэлэжьаагьэхэм зэготхэу иоф зэдашэнэу, къэблэгъэрэ къэтхэгъу уахтэр шуагъэ кыхъаа зэхашэнэу зэдаштагь.

ІШЬЫНЭ Сусан.

Тарихъымрэ шэнэгъэм

ЧыплацIэхэр зыусыгъэр

Иж-ижкыжым кыщегъэ-
хагъеу Кавказым икъохапэ
адыгэмэ ячыналь. Лэшэгъу
туртхэм якъеу кыщуглагъеу,
Кавказ заор къемжъээ, ады-
гэмэ яшьольир Темир Кавка-
зым ичыгу инахыбэр ыубы-
тыщгъе: къохапэмкэ Тамэн
(Тамань) кыщыкIедзагъеу,

БэмышIэу Адыгэ Хасэр зычIэт унэм республикэм инахыжъэм я Совет хэтхэмрэ
Хэсашхъэмрэ тыщызэлукIагъ. Лъепкыр зыгъэгумэкыхэрэм ягугъу ашызэ, тина-
хыжъэм агу кьеоу кыауагъ титарихъ шыпкыагъэ хэлъэу тигуунэгъу шольырым
кызэрэшамыгъэльягъорэр, тичыплацIэхэр тэрэзэу зерамытхыгъэхэр ыкли
тишIэныгъэлэжъэм а тофыгъохэмкэ яшуагъэ кыагъеклон зэральэкIыщтыр.



ПытэпIэжъеу юшхъэныкъор,
Хвалъекуай.

къохапэмкэ Дагыстан, Чэ-
ченым, Ингушетием, Осетилем
ичыгъунэхэр анэсцытгъэх.
Кыблэмкэ — Абхазым, Тэ-
мырымкэ къалмыкъ шьофхэм
тигъунапкъехэр яупIэштгъе. Мыш
фэдиз зиннэгъэгъе чы-
нальнэм чылэгъо минитфим еху
исцытгъе. Тичыопс, Тхэм
кызериштгъе. Къушхъе-
хэр, псыхъохэр, мэхэр, лэжы-
хэр шапIэхэр, темэнхэр, нэ-
мыкхэр итых. Ахэм адигацIэхэр
ялагъе ыкли ялх.

ТишIэныгъэлэжъэм чып-
лацIэхэр зыгъоицIэхэр ахэтих,
ау ахэр нахыбэрэмкэ теуры-
клоу зекIуагъе. Зигугъу кыа-
шыцт чыпIэм нэмысхеу, итеплъэ
зыфэдэр икъоу амьльэгъу-
гъеу, къазэрашIошIэу
къатхыхъагъе е зы-
горэм еупчыхи, кырагъэIуагъе.

убытэрэр темэниль. ГушиIэу
Тамань къикырэр зэхрафу
гущыальэм нэкIубгъуиту хэу-
тигъ. Сатыр закъокIэ хэтхагъ
адыгэ гущызу темэн кызэри-
кырэр. КъуххэуцупIэу Кавка-
зыр зытуыр чыгъушшэ шьом-
бгъо хъазыр, пымчыжъеу къу-
тыржые тес. ЧыпIальэм кы-
тырми урысхэм Чушка palo.
Гъенфагъеу ар адигацI —
Чышко.

Темэнрэ (Тамань) Анапэрэ
зыусхэм уаблекIеу, иутешю
(Уташ) унэсифе, хыушшоу чэндж
шьыпкъ. Адигэ чыпIацIэр
урысыбзэкIэ кызэралорэм
фэдэу «Уташ» алуи адигабзэкI
гущыальэм датхагъ. Къикырэр

ре тарихъым хэтэу тыщыгъу-
зэп. Джырэ шэнэгъэлэжъэм
къаупшыси атхыгъеу тегуца-
фэ. Горгипп — Гъэр гыпл —
Гъэр Ыгыпл — адигэ чыпIацI.
Ижым кыщегъэжъагъеу Кав-
каз заом нэс, хы лушо къу-
хэуцупIэм гъэрхэр ращалIэ-
штгъе, щалыгъытгъе, ща-
штгъе.

Лъепкъеу исыгъэхэр синхху-
тарихъым хэхъагъ. Синдым
къикырэр чэнджи (щэндж).
Уримхэм яалфавит макъэхэм
«щ» ыкли «д» хэтхэп. Еж-
хэм ятхыбэ кызэрихъеу синд
алуи атхыгъагъ. ИжыкIэ нэт-
хуаехэр зыусыгъэх а чы-
нальнэм джары чэндж зыкла-

тишIэныгъэлэжъэм
чыпIацIэхэр зыгъоицIэхэр
ахэтих, ау ахэр нахыбэрэмкэ
теурыкIоу зекIуагъе. Зигугъу
къашIыщт чыпIэм нэмысхеу,
итеплъэ зыфэдэр икъоу амьльэгъу-
гъеу, къазэрашIошIэу
къатхыхъагъе е зы-
горэм еупчыхи, кырагъэIуагъе.

гум и Тхэу кыщаю. Къалэу
Керч пэмьчыжъеу щатыгъэгъе
иуашхъэм кычIагъотагъ.

Амазонкэхэр антик лъэхъа-
ным ызэжку хы лушшорэ Пшызэ
иджабгу лъэныкъорэ ашыпсэ-
уштгъэхэу тарихъым кыщело.
Ахэр ижырэ адигэ чынальх,
ау амазонкэхэр тильэпкъ зы-
гореуштэу епхыгъэхэу зымы
кыыорэп ыкли къытощтэп.
Лъепкъ зэфэшхъафхэм яшэ-
ныгъэлэжъэм амазонкэхэр
ялъепкъэгъеу атхыгъэх.
Мыш дэжым къэлогъен фае
ахэм абзэхэмкэ амазонкэм
къикырэр кызэхэпфын зэрэ-
мыльэкIыщтыр. Аш адигабзэкI
къикын ылъекIыщтыр: амэ +
зы + анэ + ыку (урсыбзэкI
эти (они) + одной + матери
+ сыновья).

Гъэнэфагъеу тшлапэрэп ама-
зонкэхэр адигэ лъэпкъым щы-
щыгъэхэм, ау япсэупIагъэхэр
ижырэ адигэ чынальх. Ахэм
ацIэ тильэпкъ афимуусыгъеу
плон пльэкIыщтэп. Ар дэгьюо
къаушхъяты хуульфыгъе адигацI
фэдэу: Амзан, Амазан, Амы-
зан, Мэзан.

Ижъирэ картэ- хэм чыпIацIэу къахэдгъэштыхэрэр

Керч — Корочь — КюрыкI,
адигэ гущы. ИжъикIэ Хы

Я XIX-рэ лэшIэгъум
адыгэхэмкэ
къыташIылIэгъе заом
Черкесиер лъэшэу
ыужгъэигъ.

ЕгъэзыгъекIэ чыгубэ
къытагъэбгынаагъ, ау а
тызэрымысъижъхэм джы-
ри тичыпIацIэхэр къары-
нагъе. Тичыгужье
къитIысхагъэмэ ежхэм
абзэкIэ цIэу зэблахъугъэр
ыкли цIэ IаекIэ зэджагъ-
хэр макIэп.

Сэтмэ яуашхъ, Еджэркъуай.



зэхрафушигъэп. «У»-м имэ-
хъанэ щыгъуазэхэп, тиркубзэкI
— «таш» — «мыжъ» алуагъ.
Уегупшисэн фаеба?! Тильэпкъ
егъашIэм зэрысигъэм сид пае
тыркубзэкI цIэ фиусыгъэ?
Уеплымэ, хыушшо нэпкъыр тэ-
шьо. ЧыпIэр зэлэгъуиту мэдээлэх
уадыгэу адигабзэ пултымэ,
чынальх эж-эжырэу зыкве-
тотэхъ. Хы лушшорэ тешшоу гэ-
псыгъе, лу тешшоу, шапсыгъекI
— лу ташшо (Уташ). Урыс къу-
тырэу лусым ралагъэр — Уташ.

Антик лъэхъаным Анапэ джы
зыдаштым адигэ-урим къалэу
Горгипия зыцагъэр щацэп-
сыгъагъ. Уримхэм пачыхъеу
Горгипп ыцэу ялагъеу ижы-

ралагъэр. Къикырэр — псы-
хушо чэнджым лусхэр.
Германаса — Гъурмэ анэ
е анээ. Антик лъэхъаным джы-
ри Тамань зыдэштым лусигъэ
псэупI. Адигэхэр лы гъуркъэ
заджэхэрэр ятеплъэкI къопцэ
хъазырхэу, одыхэу, чанхэу, нэ-
утхэхъулыгъэхэр ары.

Зэо мэхтаджэм нэтхуаехэр
къодыкlae зешихъэм, а чынальх-
хэм къарыкъыжыгъэхэу адигэ
чиштэгъуиту къэнагъ — Щын-
джырэ (Щэнджий), Натыхуа-
эр. Тэххутэмкье районеу
джы ахэр зэрысхэм къетыс-
хъэхэфэ чыпIэ заулэ түми
зэблахъугъе. А чылажомэ джы-
ре лъэхъаным адигэ лъэпкъ

зыхынх фаехэр, ахэр арых
тызыгъэзэнх фэе шэнэгъэ-
лэжъхэр. Тильэпкъ ехылIагъэ-
хэу хымэ шэнэгъэлэжъэм
къатхыхэрэр нэрыльэгъоу пцы
закIэхэм, къызэралорэм
фэдэу зы харьиф къамыгъээу
«тишIэныгъэлэжъэм» къатхы-
къыжыхъ. Апэуцужынэу, шып-
къэр агуригъэонэу къахэкырэр
зырыз дэд.

Антик лъэхъаным урим шэн-
эгъэлэжъэм тичынальх эхы-
лагъэу атхыгъэхэм адигэ
гущы. Адигэхэр бэрэ къахэфэх.
Аги (Эгий) мэр дышэйдэу тенэ-
чым хэшшыкыгъ — йэпкъ-лъэпкъ
зыпыт бзылъфыгъ. Скифхэм
яхылIагъэхэу атхыгъэхэм чы-

ШуцIэр къимафэрэ кызэгъ-
эштыкIэ лъэсэу, шыхэр ялдэжъ-
хэу, Кавказ лъэныкъорэ икы-
хэти, мылым тетхэу Къырым
— адэрэ нэпкъым зэпрыкы-
штыгъэх ыкли кызэпрыкы-
штыгъэх.

Кафа — Къохо. Адигэ шал-
сыгъэ къэуакI. Къо — хууват-
хэр, долина, фо — шалсыгъекI
ины — большая, огромная.
УрсыбзэкIэ зэбдзэкIэ —
большая долина.

Азов (Лузэжъу) — псыхъоу
Тенэ (Дон) хым зыщихъэлэ-
дэрэ чыпIэ зэжъу. Азов адигэ-
кIэ — Лузэжъу, урсыбзэкIэ
— Узкое горло.

Таматарха — Тэмэ таркъу

ТичыпIацIэ заулэмэ якъэбархэр

Адигабзэ зышIэрэм ижъирэ
чыпIацIэхэм ямэхъанэ кызэ-
хифышуущ.

Темэн, ар джырэ псэупI
Тамань — Краснодар краим
икъохапIекI хы ШуцIэрэу
Лус. Аш щегъэжъагъеу, хитлур
зыщизэолIэжъирэм нэс кыри-



ФЭДЗ ЗАОР ЗЫЩЫН ГАГЬЭР

Нэфшъэгъо атакъэм къуаджэр егъэгъы... «Дунаим дэй илэп, уаэр ошуре зэблэкъях нахь», — алт адыгэмэ. А дунаир зыпкь итэу, Тхъешхом къызэригъэпсигъэм тетэу макомэ дэгъу, джащигъум ичэши имафи, ичбий ифаби, иуай иошуу зэблэкъщых, ау дунаир игъогу зыщидащэхъирэм идэй къельяго.

Мифологиес къызэриорэмкэ, дунаир зэблэкъы хуумэ цыфмэ ящылаки, ятетыкни аш зэблехъу, ау адыгэмэ ягурыш-гупшисэ къызэриорэр аш тэлкү текы: дунаир Iae мэхъушъ, цыфмэ ящылаки дэй къышыр-рэп, цыфмэ ягупшисэ дэймэ, яшылаки-зеклоки мыйтэрэзмэ ар зэщаагъакьо. Ем е къехъы, шур шум факло, гупшисэми куачэ ил, зеклоки къочладжэп.

Аш фэдэ гупшисэхэр шхъем къыргызхъэхэу Ioфыгыуиш мы мэлтэлтэгъу мазэм зэрихыла-гъэх, ахэр зээлихъэрэми эз-къэризыхъэрэми яхыгъэх а цыфмэ ягупшисэ изеклоки-рэ, шумрэ емрэ аш щызэнхъокъух.

Мэлдэлтэйгүйн и 25-м адигэ ныпым и Мафэ зэрэднауе тет адигэмэ зэдыхагъеунэфыкы. Аш къырыкыагъэм, зыфагъе-лагъэм, зыкыагъэлагъэм афэгъе-хыгъэу шукале къыхэутыгъеутиэ хуугъэ, сэри адигэ гъэзетым заулэрэ аш съыкыши-тегущыагъ. Сигуалэ а бура-кынны изыкье-гээтыжъинрэ аш и Мафэ къыхэхыгъэнимрэ тидахъышу тэлкү зэрэхэлтим. Адигэ ныпир тидэ щитлэгъуми, тигу къе-гэбъыры, тегъэгушхо ыки тэлкү тегъэнэшхъэни. Сыд тшлэн, «гушуа-гъомрэ гукъаомрэ зыку зэдыхи-шагъэх» алт, ыпэ нахь зыку-дирэр ары...

Жъоого пшыкнутумрэ щэ-зицымрэ зытет ныпым чэтын-тэхэр заом ыкыдм то гошыгъе хуугъэх. Ар урыс пачыхъеу Ятлонэрэ Александр 1861-м адигэмэ къазаххъэм яз-дэгүшүйгъу къыкылтыкыогъагъ. Аш гъэзэтдэхжэр щигууазэхъу къычыкъын, пачыхъем ыпашхъе адигитлоу къыщигу-щыагъэм къалаагъэр чыгуумрэ огумрэ зэрэзэфэмидэм фэд.

Алт къэгүшүйгъэр Хъаджэ-мыкъо Пшымаф (аш ыцэ шылын-къэр хэти къышлажыщыгъэп, аздэхэе Анцокъомэ зэращи-щыгъери ашлагъеп, ау аш икъе-бар анах къызэхэзыфыгъэр а Пшымафэм иххорорэльфу Хъаджэмыкъо Хъыный, аш къэ-барым ишынкаплэ къыкы-рэхъы). Пшымафа «икын тизэрэзэуагъэр, тигожуугъеуцу» ыуагъ. Нэужум аш къыры-къуагъери къетлон.

Ятлонэрэу къэгүшүйгъэр Шу-цижыкъо Цэнкью. Аш «ты-зэошт, тятэжхэм аналэ тет-хыщтэп, тигъэм ычэгъ чы-гыр къыщэкъы, зыкьеэты, нэ-уяжум ебэджыжы, лъепкъими ары къарыкъорэр, тиклодыгъо къынэсигъэмэ, тизаозэ тифэ-хынрэ нахь къэтштэ» ыуагъ.

Мыши дунаир ежэ зэрилдэ-гүрэм фэдэу къэгүшүйгъ.

Аш щыгошгъэх хуугъэх. Нэужум хуугъэр гъэнэфагъэ: ешшүгъэмэ чыпэ къафагъэнафи ахэр къушхъэм къектэхъгъэх, пачыхъем игүүшүэ щигуу-гъэх, ау ахэр гутгээнхъеу къэнагъэх, ау аш икъе-бар илан...

Зеугъэу емышшүгъэхэр зэт-раукыагъэх, къэнагъэхэр хы Шуцэ лушом Iуагъэзыхъэхи, гъаблэмрэ гъаэрэ, чылгээрэ къинимрэ Iуагъэлыхъагъэх, хыбэй лухуухагъэх, узым, тэхэгъум аулзэгүгъэхэу Iэкыб-раштыгъэмэ къяхуулагъэр аш нахьшылоп. Ильэси 100-рэ кло-гъе Кавказ заом (авторым «Урыс-Кавказ заор» зэртихыр-рэ) тильэпкь ыкыту, пхын-хъеиткь зешым, ицыфыши-хъэ зыдэгээзагъе хуугъэр Тыр-куер ары. Аш сида клонхэу зыкхэхуугъэр, зэрэрафыгъэхэ шыкыр, хазабэу хынуу-шом Iуалхэгъуагъэмрэ тирку нэп-кым зытуатакохэм къарыкы-агъэмрэ гутгээз заклэу зэхэль, а зэкэ къитотыкын туагъэки-тижабэ къыхынэп, тынэпси икъунэн...

Адигэ ныпир залетыгъэм ынж

сшэхэу, сашеу щытыти, тинэлосэ бэклээмэ къэбар зэхахи къытфэкыуагъэх, тизэгъу-сагъэх, тизэхэтигъэх, гу зэшит-фагъ. Аш икъе-бар «Адигэ-макъэм» къытхыжыгъ, зед-гъэу-къыхъанэп.

Къытфэкыуагъэх адигэмэ ялпэшагъ Акэльгу Нуруттин, ар бэрэ хэкужкын къэкыуагъ, тэшлэ. Аш игүсэхэу убыххэ-ри къэкыуагъэх (убых къодже заулэ Самсун Iэгъо-блэгъо-шыс). Самсун вилайетим (район зыфэплон) миллионрэ шынтуурэ фэдиз ис, шынтуур, анах макъэм, адигэ. Ар макъэм. Тыркуемкэ аш фэдиз зэхэсэу бащэ бготоштэп.

Самсун хымкэ укомэ, нэп-кынтуур анах зэпэблагъ, километрэ шынтуул гор. Ары мышкэ адигэ бэ дэдэ зыкы-раштыгъэр. Клочаджэ хуугъэ-

мэ! Титхьаматэмэ, тяэ пла-шэмэ моущтэу хуугъэу къыт-тоштыгъ. Акэльгу Гюль Ахымэд Темирджан, Акэльгу Ибрахим Темирджан мыйр къытфэзий-тэхэгъэр, мыхэм ятэж мэхъу къыкыжыгъагъэр... «Мыйр къа-луатэ хүмэ лыжхээр нэку-нэпс хуушигъэх», — ело Фаикъ. Мыщ фэдэ хязыр хэхэс хуугъэ адигэмэ ашхъэ къырыкыуагъэр.

Ябрыакъ гъялагъэу заор, хадэгъур къыхэзыхъэхэр е фэхыгъэх, е хыншом лылхы-хъэх, зекыжхэми къин мы-уухжь хэтхэу къахыгъ. Мы-дирэ адигэ купэу буракыр агъэтылхыжы, пачыхъэм игүүшүэ щигуу-хы къушхъэм къехыгъэхэм джы закынфэд-гъэзэн, ахэри мэлтэлтэгъум къыхеубытэх. «Фэдэ кэйкэ», «кууладжэкэ» зэджаагъэхэм,

Унэрэхъохъаблэ тизээпчын горэ гъянэфагъэу щитигъээп, нэрышэ-гуршишкээ тидэхъягъ. Тхъэм зэрионену урамыгъум тетсыхъаплэ ную горэ тесыти, ар уччэхъэгъу тшыгъэ. Ныб-жышхо илагъ, ау джыри игу-лтыгъ чаныгъэ, иакыли къэб-загъэ. Лээ сильтусэхэр мы чын-пэлм икошыкыжыгъэх адигэмэ зэрашихъэр, Тыркуем джы куаджэу зэрэшчи-сэхэр, альласе афынэу къыз-рэкыуагъэхэр фэслотагъэх.

Мыщ адигэхэр зэрэ-сыгъэхэр нафэ, — ыуягъ ныном. — Тяэ пла-шэмэ къызэра-тэжэхыгъэхэм, ахэр мыщ къызэкъохэм ушыпсэ-у-штмэ зэкэ хязырэу къырихылла-гъэх. Яунэхэри, якъакырхэ-ри, ябгыагъэхэри, ау-жыпкъэм ябылымхэри, яхъэ-чэтихъэри къэнэгъягъэх. Шхъэхыжыгъэу, юл-льэлэсэу, зэрикыжыгъэхэм нэмэйк гуу-ямыгъу ашхъэ рахыжэхъэгъэу зэхэхъжыгъ-гъэ...

«Къоджэ еджалпэлм имузей урысхэр мыщ къызээрэкыуагъэхэм фэхыгъэхъэу чэжкугъо-тэшт, адигэ Iэпэшисэхэри, Iэ-мэ-псымэхэри чээлъых», — къытиуи, еджалпэлм тыкыуагъ. Зэриуагъэу бэ къыщтильгэ-гъэ, лымэ ячэф пыутыгъэ хязырэу ткыыдэкыжыгъ.

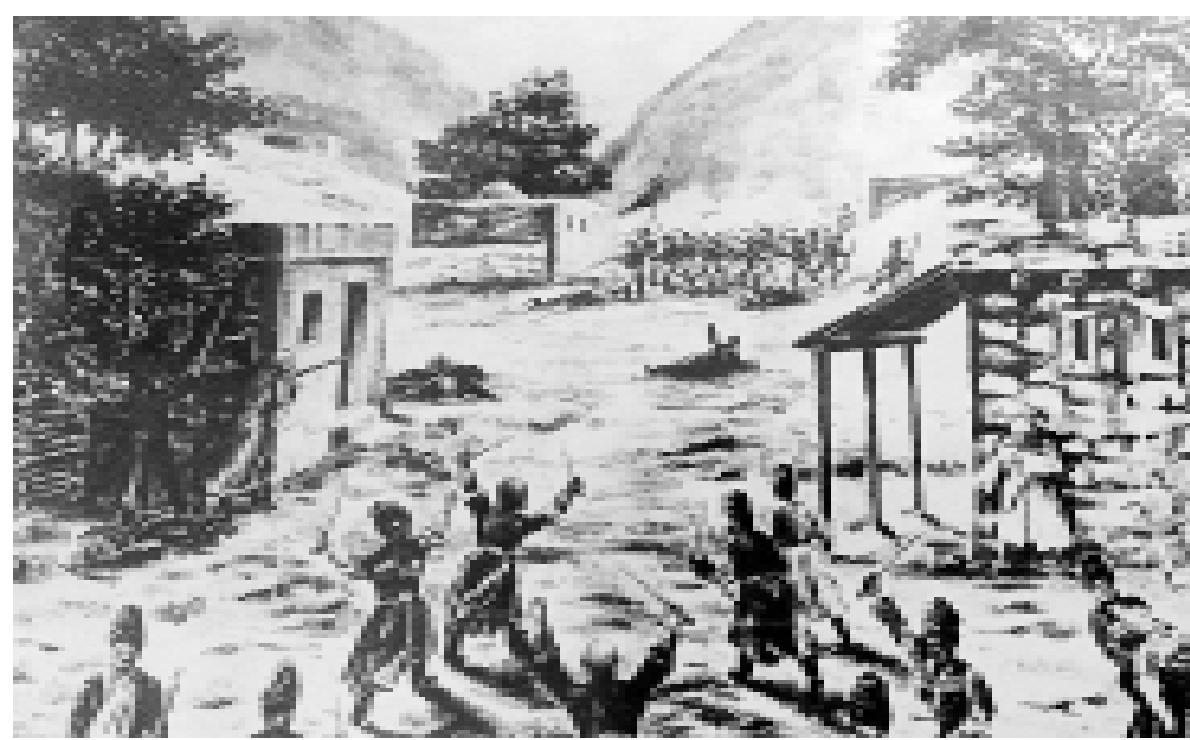
Сида аш фэдизэу къэхуугъа-гъэр Стамбол икыжышихом хэмийхэу чыюхым къэкыуагъэхэм замытэхыжы мыхынэу? «Шууэрэфаеу шыудгъэсэу, шуухабзи, шуудини шуулэхъы, джы мамырэу, дахэу тизэдхыгъэшт», — пачыхъэм къаруу игүүшүэ зэрэпчыжы-гъэр ары аш лялпэс фэхъуугъэр. Ар амьдэу пачыхъэм ипол-итикэ пэуцужыгъэх адигэмэ къарыкыуагъэм итхамыкъагъо мэлтэлтэгъу мазэм и 26-м еклонлэжкы. Шольэгъу, мэлтэл-тэгъу мазэм ыщечыгъэр зы-фэдизыр...

Мыщ игүүту къэтмышишызэ, Хъаджэмыкъо Пшымафэ къы-фэдгээзэхъын. Аш пачыхъэм чыгуу-тигъыгъ, чылэ-къуутыр зытлии тиргээтихъягъ. Хъаджэмыкъохъаблэ (джы Донду-ковскэр) ары зыгъэуцгъэр. Ау мыщ фэдизэу пачыхъэм щы-гугуу-гъэр игүүгэ хэшхъыжыгъэ, а фэдэхэр зытекодэгъ «Iэшэхых» хъаджэмыкъохъаблэхэм ашиухагъэп, пачыхъэм ихьилагъэ афэмэшэчыгъэу лякъор зэгочыгъэ хууи, яна-хыбэр икыжыгъ, мыдрэ къэ-нархэхэр дэдзыхыгъэ хуугъэх, Хъаджэмыкъохъабли ыцэ зэблахуугъэ. Пачыхъэм игенера-лэу А.М. Дондуковын джы ыцэ-хы, ари адигэмэ бэрэ къе-хэзэуагъэм ашыц, ариштэн урсыма зыкагъэлэгъагъэр.

Урсыма «Фэдэ заор» зыфа-уагъэр адигэмэ Iэшэхыхыр къазыфаэтыр ары. «Кавказ заом ынж сида типсэүкэштэй, тауштэу тышыгъэштэ?!» алии адигэхэр егупшигъэр, ашкээ Iэубытэлэ ашыгъагъэр пэччы-хъэм адигэмэ яхбээ зэхэти-кэ ригъээхнэу амал къары-тиштэу зыфыуагъэр ары. Ау алерэ ильэс шылыкъэхэу ыхэ къехыхи Фэдэ tlyakéem Ѣыпсэху, пачыхъэм иполитикэ агу агъэлоди, икы-жыгъагъэх.

Зыгъэ Елемэ къикыжыгъэ-тиныбдэгъу лы куп янагъо-хэр ягъусэу Унэрэхъохъаблэ тикошкыкыжыгъяа-тижы-мэ къаотэхыштэгъ аяла-хэти, сшэгъагъэх. Едьдэг Нихай, Едьдэг Батырай, Енэмийкъо Моулид, Едьдэг Мэмэт ыцэ Iуагъэхэу, лъепкъим егъашлэм фэусэхъягъэмэ ашыц, хуугъэри ашэ, тарихын щигуу-зэх, ятэ пашыгъи къапахыгъэр макъэм.

Егъашлэм Iашэр зиэдэхъя-



ильэсийнэ фэдиз тешлэхыгъеу шуудж (грузин) шынэгъэлжэхэу Симон Джанаша адигэ шьол-тэврим къаклы, адигэ тэлклоу къэнэхыгъэмэ ахэсигъ, аб-дэх, бжэдэгъу, бэслтынэй, къемгүй, къэбэртай, шалыгын заалыгъэлжэх. Агие Ѣылэу Нэп-сэу Джабарыжъеу ильэс 90-м ехъу зынхжыгъэм дэжэ ашагъ. Ар Дефанэм къышхъягъу, Тыр-куем рашижыгъи-нэу къухъэм рагъэтэхъягъеу къахэхыгъи-нэу хуугъэ.

«Сакызлыкъэ коим сиышч, — къылолтагъ Фаикъ. — Адигэхэр къухъэмкэ Самсун къыз-зехыгъэм, зы гъэрэ мыщ дэ-сыгъэх, къякыгъэп. Къинэу-жым Чаршамбэм куагъэх, ау сымаджэхэу, лэхэ зэхъум, Асаджыккоим (тырку куадж) ыпшэхъэл куагъэх, нэмэхэх ахагъэтэхъягъэх. Мыхэм (адигэмэ) аялагъ: «Тыбээ, тихаб-зэ мыщ Ѣыдгъэлдэхъыгъ, тэ-кой шхъаф тшыгъэх. «Сакызлыкъэ коим сиышч, — къылолтагъ Фаикъ. — Адигэхэр къухъэмкэ Самсун къыз-зехыгъэм, зы гъэрэ мыщ дэ-сыгъэх, къякыгъэп. Къинэу-жым Чаршамбэм куагъэх, ау сымаджэхэу, лэхэ зэхъум, Асаджыккоим (тырку куадж) ыпшэхъэл куагъэх, нэмэхэх ахагъэтэхъягъэх. Мыхэм (адигэмэ) аялагъ: «Тыбээ, тихаб-зэ мыщ Ѣыдгъэлдэхъыгъ, тэ-кой шхъаф тшыгъэх. «Сакызлыкъэ коим сиышч, — къылолтагъ Фаикъ. — Адигэхэр къухъэмкэ Самсун къыз-зехыгъэм, зы гъэрэ мыщ дэ-сыгъэх, къякыгъэп. Къинэу-жым Чаршамбэм куагъэх, ау сымаджэхэу, лэхэ зэхъум, Асаджыккоим (тырку куадж) ыпшэхъэл куагъэх, нэмэхэх ахагъэтэхъягъэх. Мыхэм (адигэмэ) аялагъ: «Тыбээ, тихаб-зэ мыщ Ѣыдгъэлдэхъыгъ, тэ-кой шхъаф тшыгъэх. «Сакызлыкъэ коим сиышч, — къылолтагъ Фаикъ. — Адигэхэр къухъэмкэ Самсун къыз-зехыгъэм, зы гъэрэ мыщ дэ-сыгъэх, къякыгъэп. Къинэу-жым Чаршамбэм куагъэх, ау сымаджэхэу, лэхэ зэхъум, Асаджыккоим (тырку куадж) ыпшэхъэл куагъэх, нэмэхэх ахагъэтэхъягъэх. Мыхэм (адигэмэ) аялагъ: «Тыбээ, тихаб-зэ мыщ Ѣыдгъэлдэхъыгъ, тэ-кой шхъаф тшыгъэх. «Сакызлыкъэ коим сиышч, — къылолтагъ Фаикъ. — Адигэхэр къухъэмкэ Самсун къыз-зехыгъэм, зы гъэрэ мыщ дэ-сыгъэх, къякыгъэп. Къинэу-жым Чаршамбэм куагъэх, ау сымаджэхэу, лэхэ зэхъум, Асаджыккоим (тырку куадж) ыпшэхъэл куагъэх, нэмэхэх ахагъэтэхъягъэх. Мыхэм (адигэмэ) аялагъ: «Тыбээ, тихаб-зэ мыщ Ѣыдгъэлдэхъыгъ, тэ-кой шхъаф тшыгъэх. «Сакызлыкъэ коим сиышч, — къылолтагъ Фаикъ. — Адигэхэр къухъэмкэ Самсун къыз-зехыгъэм, зы гъэрэ мыщ дэ-сыгъэх, къякыгъэп. Къинэу-жым Чаршамбэм куагъэх, ау сымаджэхэу, лэхэ зэхъум, Асаджыккоим (тырку куадж) ыпшэхъэл куагъэх, нэмэхэх ахагъэтэхъягъэх. Мыхэм (адигэмэ) аялагъ: «Тыбээ, тихаб-зэ мыщ Ѣыдгъэл

ИЛЬЭСИ 150-РЭ ХҮҮГҮЭ

шхэхэми, чынхэмийн таабэхэмэ анэсынхэм нахь чыжьеу үүзүүмыхынчтгэгээмэ сыйд фэдэу хүүмэ ар пфашиэн?! Іашэр ты плашьэмэ янэпээпль, яльеуж рэкло, сакральнэ киуачэ ил, лялакъор, лъэпкыр киуухумэх. Етланы адыгэм үмыншахэштгэгээр арь, ашкэ зи зэрарамынчтгэгээр. Адигэрэ киээжээр зызэрихыллэхэй зызэууплэхэкэ (аш фэди маклэп зэрэхуунчтгэгээр), зыр 16шэнчэй, адэр 1ашкэ узэндэгэхэй хүүтгэгэе, ау аш емынхэй зызэшланхэкэ киээжэкмэ яшаш киатырахыти, яожынчтгэгэх. Аш фэдэ адигэрэ агъэмисэхти, Сынбир ращытгэгээр.

Хякурынхэблэ районым ит псеуплэ Дукмасовэ ыцэ зынхырэ генералэу Дукмасовыр адигэ шынхырим итхаматыг игодзаг, ары 16шёнх политикэр зыгэцкэнэй зэрэусиагээр. Лэбэдэс киэбертахэм янэрьтгэгэу 16шёнхынхын киызыдихырэ тхамыклагъор, 1868-м икхынхэгүхэм адэжь Псэккүпсэ округым Инэрэ Тэхүүтмэйкуюэр киашырагъажи яшэр киээжимитхэрэм зэрдэзекиуагъэхэр.

16шёнхынхын игүсэу зы 1оф лэбэдэсмэ джыри киафаёты-

гэг — Пышээ инэпк тешьомэ ахэр агъэкоохнхэй пачыххэм иадминистрации унашю зэришыгъагээр ары. Чыгу гъэбэжүльэм икынышь, чы тешьом хэт пфэклона. Ауштэу киарашиэрэр зымыштэрэ адигэмэ зыкыаэтэу рагъэжагь, пачыххэм фэтхагъях, «тижүүгээхъях» зылоу ахэтигъэри ма-кэл. Ау я лэхханын Тыркуем кошыжынхэр пачыххэм киызтиригъеуагээр афидэштгээп, 1866-м киызгэжэжагъэу аш фблэхэрэр Сыбир ращытгэгэх е агъэтийсчтгэгэх. Джа уахтэр ары нэбгыре шынтиф фэдизмэ киээзэрхуумжынхэй, пачыххэм пеуучжынхэу тхэлэлэу зызедашыгъэр.

Хякурынхэблэ районым джыри зы псеуплэ ит генералэу Дукмасовыр фэдэу адигэмэ лые киызыхыгэ генералын ыцэ 16шёнх. Ар Чэтуунэ (Лабинскэ) дээ округым ипэшагэй генералэу Пентюховыр ары. Миры фэдэхэр гээсчтгэхэм пае «экспедиции киэжкугъаклы» 16шёнх Екатеринодар тхэгъагээр. Мэлтынфэгъум и 23-м пачыххадзэм щынхэмрэ киээжэхэмрэ лэбэдэсхэр киаухуурэхэй рагъэжагь, дагъэкоохиынхэу унашю ялагь. Ау сыйд хуульэки

кызыкэлэмыклонхэу, зөонхэу тхээ Кыурланкэ зыуагъэхэр нэбгыришэ фэдэз хүүтгэгэх, ахэм бзылхыгъэхэри ахэтигъэр.

Мэлтынфэгъум и 26-р кызшихъаштим, чэцим Дэхуущи-кьое Думэнышымэ яхаплэ пытаплэ адигэмэ щагъэпсыгь, чэц ренен Тхэм эльэулагъэх. Пчэдэхжым бзылхыгъэхэмрэ сабийхэмрэ кыгыт халгээм да-гэтийсхэхи, лэбэдэсхэр киа-теогадзэм пеуучжыгъэх, лынгэе ахэльэу зеуагъэх. Ау а тэклумкэ дээм утеклония, киаджэр агъэстывь, зэкэ зэты-раукалгь, нэмыхим гүштэ хахынэу жылым дэдэу адэзеклу-гэх. Пышээ шыольырим ишащу Сумароков-Эльстон итхаматэмэ зэрфитхыгъэмкэ, «зэкэ фанат-хэр аукигъэх зы бзылхыгъэ-рэ зы пшыншэжэхьиэр нэмыхим киээмынэу». Хуульэу зинэрыл-дэгэу офицерым кытихыжы-щыгъэх хаджэр зэпэулагъэх, бзылхыгъэхэмрэ сабийхэмрэ упкэтагъэхэу щагум зэрэдэ-ллыгъэхэр...

Хадэхэр ялахылмэ киара-митхыжхэу, арамыгъэгэйтлыжхэу мэфэ заулэрэ ща-гэльхи, километрипш фэдизкэ Фэдэз пэблагъэу щыс стани-цэу Костромская ашэх, аш щычалхыжыгъэх. Зынэ урыс

къэм дальхыагъэхэу ало, тэ Костромским факлоу тызкэом, зэкэ аукигъэхэр зы машэ ратаакохи, а чынпэр ажъожи, умыгъотыжынэу ашыгъеу кы-тауагь. Ау фэдэхэр зыфэз-уагъэхэр, зытекодагъэхэр ашэ. Мы тхамыклагъом фэгъэхы-гэу «Фэдэз 16шёнх орэд» ылоу 1971-м 16шэнэо Сахынде зэхилхыагъэу гыбзэ киэнэжыгъ.

Бэмэ алоу сирхэйлэ: «Аи-анасын, а пачыххэр тадэж кызыкэом еш угагъэхэмэ, киэнэжыщтгэгъэх». Адигэр зэмьицоллэн «цокъэ зэжүү» рильтууцониеш, киэнэгэе тэклур рильтууцониеш, киэнэжыщтгэгъэу сэ сэлтээ. Сид ылоштагъэр генера-лэу Ермоловым? «Адигэр тэ зэрэтийкагъэ щылэп, чыгур ары таизэникэ». Бэлэнээ аш ашыгъитуу. «Пыир хэкум киихащ, пыим хэкур ыуби-тышт... Гыкляклоу урыс шу-зи, чиркес шызи Пышээ нэпкэ зэлтийусхэу, сэлам зэфагъэх-хэу хуужыншт». А Пышээ нэпкэ щызэпэлс бзылхыгъэхэу гыкэхэрэм сэлам 16шүү непи зэфагъэхын пае бгууитуми узэгүрэу, мамырэу узэхэ-тийн фае. Фэдэз заом киышмыкытээ кылы-шылтээ аш урагъэгүшисэ.

Зы адигэ купыр нэвшээгээ о атакэм егъэгы, адэр купым ятэ плашьэмэ янэпээпль киа-хуумээ мэфэхых, ахэм афэ-гэхэхыгъэ гүкэкыжхэр ма-фэрэ мэшэлүх, чынчир мэхьяп-щэх, тэри тшымыгъупшэнхэу тишэж киыхэнэжых.

Адигэмэ киэхуущт-кьэштэштэштэр киашеу цыфхэр ахэтигъэх. Нэгъуу Юсыф-Сахынде Шапсыгъэ щитыгъэ киэбарыж-мэ зэрэхтимкэ, Дефанэм щышт Хыдэл Гузаекъо Джай-мызз аш фэдагь. Адигэр Кав-каз заом киышмыкытээ кылы-шылтээ ашыгъитуу. «Пыир хэкум киихащ, пыим хэкур ыуби-тышт... Гыкляклоу урыс шу-зи, чиркес шызи Пышээ нэпкэ зэлтийусхэу, сэлам зэфагъэх-хэу хуужыншт». А Пышээ нэпкэ щызэпэлс бзылхыгъэхэу гыкэхэрэм сэлам 16шүү непи зэфагъэхын пае бгууитуми узэгүрэу, мамырэу узэхэтийн фае. Фэдэз заом фэдэмэ аш урагъэгүшисэ.

КҮҮЕКЬО Асфар.
Адигеим изаслуженэ жур-налист, филологие шынэ-гэхэмкэ кандидат.

ПЧЫХҮЭПЭ МЭФЭКІ

ТХҮЛҮҮМ МАХҮЭ ХЭЛЬ

2012-рэ ильэсмэ киыщыулагъэу зэрэ Урысыеу 16шэнэо 16шэнэо «Библионочь» зы-фиорэр мэлтынфэгъу мазэм, тхүлүүм и Дунэе мафэ таффэ щыхагъэунэфыкы.

Адигэ Республикаим ит тхүль-еджэлэпэ зэфэшхыафхэр гу-тныгъэх ахэльэу мы 16шёнхом хэлажьх. Мы чэцим е пчы-хвалпэм (кэлэццыкыу тхыльеджаплэхэм) тицдэрэ чынанлы киы-щеклокырэ тхүлүүм мэхьянэу цыфымкэ илэр киыщырапо-тыкы, тхыльеджэнэм цыккү ини клагъегушуунхэр, тхүлүүр ныбджэгүшүш афшыжыгъэнэр ары пшьерильэу зыфашы-жырэр.

Мэлтынфэгъум и 20-м пчы-хэлжтыхырэ мэфэкі Адигэ рес-публике кэлэццыкыу тхыльеджаплэм щылагь. Тхыльеджаплэм ичхэгъагуу киыщежьэу иунэ зэххэхыллэ, итдел пэпч мэ-фэкі шьшэ-теплэ дахэ илэг тээкэлэрэккэгъаг. Ежь 16шэнэо тхыльеджаплэм илофышэхэри киэшэжы-гъуаехэу пшысэхэм ахэт ге-

ройхэр нэм киыклагъэуцохэу, адигэ сэе зэпэштэхэр, джэ-нэ киыхэе гъожхэр, плыжхэр — 16шёнхе бирбажэх, зэкэшхыгъагэху киаклоу ашы-гых, пышсэ халамэтхэм ахэт посэушхыгъагу чэтыу пеклэшхом, бэдже тхагьэпци-нешшошым, мышэ дэхшхом афэдэу фэ-пагъэхэри тэлэгъу.

Мэфэкым хэлажьх ильэс-и 5 — 7 зынхыгъхэм киа-щегжэхъагьэу ильэс 14 — 15 зынхыгъхэмкэ кэлэццыкыу. Нахь цыккүхэр, пшьшэшэхъий, шээжийх, нэр пэлхэхуу гъэп-сыгъэх: ашхыацхэр дахэу жын-гъэх, зэхэблыкыгъэх, яшуа-шэхэр киыххэх, кэко зэпиль цыккүхэу киашэхъагьэхэр киаклоу ыкы гушиуагъуу киапыкырэхуар ухэтми кынлээлэсэ.

Кэлэццыкыу тхыльеджаплэм ипчыххэпэхырэ мэфэкі кеб-

лэгъагъэх ыкы хэлэжагъэх АР-м культу-рэмкэ иминистрэу Аульэ Юрэ, министрэм игуадзэу Шэ-уапцэкью Аминэт, министрствэм итдел илофышэ шхьа-16у Ацуумыж Лианэ.

Тхыль мэфэ-кым киызэфий-щэсигъэхэй пстэу-мэ шуфэс пэслэ кэлэцкэ фабэ-кэ закыфыгъэ-загь культурэмкэ министрэу Ю. Ш. Аульэм. Кэлэццыкыу тхыльеджаплэхэр мэфэкым зэ-рэхэлажэхээр шуфкэ афи-льэгъугь. Тхыльыр хэткли шэ-нэгъэх киэклюан16у зэ-рэштийр киигъэтхыгъ, зичээзу «Библиосумер-ки» зыфилуу зэхажагъэм пышсэ хэгъэгүм кэлэ-ццыккүхэр хигъэппэлэх-хэу, ягультий, яшлон-гынгъэ, яшлонгыгъэ хигъэхшохтэу ылтыгайга, «Шыгъотуу маф!» киа-риуагь.

Зигъо 16шэнэо анах цыккү дэдэхэм яорэд жынчкэ аублагь, зэдэргагъаштэу, агу киа-деэу «Воздушные ша-рики», «Наши верные друзья» зыфилохэрэ якэсэ орэхэр закы-

дашызэ киауагъэх. Ахэтых якэсэ усэхэм дэгъоу киаджагъэхэр. Аш ыужум тхыльеджаплэм илофышэхэр мэфэкі 16шэнэо зэфэшхыафхэу отделхэм ашызэхажагъэхэм ахагъэ-лэжагъэх.

Кэлэццыккүхэр пшысэр зикла-сэхэр музыка дахэр зыкэлт пышсэ еджэнэу «Снежная королева» зыфилуу Г. Х. Андерсен ытхыгъэмэ рагъэдэгъэх.

«Нэнэ хуупхьэм ишысэхэр» зыфилорэ адигабзэкэ киеджэн-кынотыкыныр адигэ сабийхэм атэгээпхыгъэгъагь.

Иэпэшисэ зэфэшхыафхэр шэккын, тхыльып16у зэрахэшшыкким, шапхэхэм кызэралоу, тхыльеджэ цыккүхэр афагъэсагъэх, ежь-еживэрэ арагъэлэгъузэ пкыгы-хэр арагъэшыгъэх.

Ианэм тет «Нысхээпэ теат-рэми» 16шэнэо яшлагь.

Хэр зэрэшхээрэд литературэ лотоклэ ыкы викторинэмкэ аупльэгъугь. Мэфэкым хэлажьхэрэм тхыльеджаплэм имуз-зий цыккү зыщаплыхыгъагь, амьшшэхэгъэ пкыгыгъо зэм-лэхжыгъохэр мыш щальгэг-уу-гъэх; мультфильмэхэм, видео-фильмэхэм арагъэлэгъугъэх; цыккү ини ягуагэу мэфэкі халамэтхэм хэтхэу нэпээпль сурэтхэр зытырарагъэхыгъэх, загъэсэфыгъэх, ашиг аххуу-гъэх, тхыльыр нахь якласэ ху-гъэх мэфэкі дахэр зэхэзши-гъэхэм кэлэццыккүхэм, еджа-клохэм, ны-тыхэмий «Тхыашуе-гъэпсэу!» киаралуагь. 2018-рэ ильэсмкэ тхыль мэфэкыр джащ фэдэу гум кынэжьэу гъэпсигъагъэх.

МАМЫРЫКЬО Нуриет.

Сурэтхэр пчыххэпэхырэ мэфэкым щытырахыгъэх.



Гъэмэфэ спартакиадэр

Мыекъуапэ щэкю

Аужырэ илъеситфымкэ аперэу йоффшаптэу «Газпром межрегионгаз» иғъэмэфэ спартакиадэ тыгъусаэ Мыекъуапэ кыышызэгъуахыгь. Адыгэ Республикэм и Лышхъяэу Къумпыл Мурат зэхахъэм къекло-лагъэхэм шүүфэс арихыгь.

Волгоград, Краснодар, Махачкала, Астрахань, Щэрджэскъалэ, Элиста, Ставрополь, Мыекъуапэ, нэмыхъэм яспортсменхэр спартакиадэм щызэнекъокъуштых. Адыгейм Олимпиадэ джэгунхэм, дунаим, Европэм дышшэ медальхэр къащызыгъэхэр щагъасэль, спортымкэ шэн-хэбзэшүхэр илэх.

Спортыр, зекло йоффхэр, экономикэр, нэмыхъэм пштагъэхэм, Адыгэ Республикэм узэрэштихун щыл, — кышигуагь зэхахъэм ти Лышхъяэу Къумпыл Мурат. — Кіләццыгъхэм, ныбжыкъехэм яләпэләсэннигъэ хагъэ-

хъонымкэ амалышуухэр тиэх.

Спартакиадэм изэхэштэ-кю куп ыцлэгэ зэхахъэм кышигуагьшайхэ Дмитрий Петросовымрэ Арашыкъо Рустланэрэ. Спорт Унэшхуу Кобл Якъубэ ыцлэ зыхырэм щыкъогъэ зэлукъэгъур мэфэл шыпкъэм фэдагь. Командхэм ябыракхэр агъэбайтэхээзэ пчэгум къихъагъэх. Ансамблэхэу «Ащэмэзым», «Кубаночкэм» адыгэ, урыс орэхэр къауагъэх, уджыгъэх.



— Волейболымкэ, футболымкэ, теннисымкэ, псы спортымкэ, клаучэр псыхъэгъэнимкэ аш иштуагъэкэ зэнэкъокъу инхэр тишъольыр иғъэкъотыгъэу щызэхашэнхэ алъэкы.

Искусствэр тибаиниыгъ

Адыгейм икомпозиторхэр агъэльапэ

Адыгэ Республикэм икомпозиторхэм япроизведенияхэр гъэжъинчыгъэнхэм фэгъэхыгъэ я IV-рэ шъольыр фестивалыр Мыекъуапэ щыкъуагь.

Республикэм культурэмкэ и Министерствэ, Адыгейм искусствэхэмкэ иколпэдже У. Тхъабысымэм ыцлэ зыхырэм, Адыгэ Республикэм икомпозиторхэм я Союз зэхашэгъэ фестивалым нэбгыри 130-м ехуу щызэнекъокъугь. Республикэм икомпозиторхэм я Союз илъэс 25-рэ зэрэхуугъэм юфхъабзэр фэгъэхыгъэх.

Зэхэштэ-кю купым ипащэу, Адыгэ Республикэм культурэмкэ

хыльэхэр:

Аульэ Бибап, икілэгэдажэр Кушьу Сюзан, Дондуковскэм кыкыгъэх. Хуулэ Муратэ фортелианэмкэ кыргыгъэонеу ыусыгъээр Б. Аульэм зэхытигъэх.

Илъэс 12 — 16 зыныбжъэм

язэнекъокъу Аульэ Аслын аперэ чыпэлэр кышигъэх. Гьот Аслын ипроизведение фортелианэмкэ кыригъэуагь. А. Аульэм икілэгэдажэр зыцлэ къетигъэ С. Күшүр ары. Мы купым аперэ

фальшьошагь. Пшыашъэр искусствэхэмкэ

республикэ колпэджым щеджэ, Куфэнэ Шамсэт илаш. Жэнэ Кырымызэ игушигъэхэм

атехыгъэу Кыкыл Хынсэ күшэе орэдэу ыусыгъээр И. Гордиенкэм

кышигуагь. Колпэджым

зыщыгъэсэрэ Сиху

Данэ Сэмэгү Гошнагъо

иорэдэу «Гупшысэр»



Гъэх. Щэлбай Дамир ыкыл Хъасанэко Бэлэ, Кошхэблэ районым щыщых, аперэ чыпэлэр афа-хыльшошагь.

Хорым хэтхэу орэд къэзыгуагъэхэм Мыекъуапэ искусствэхэмкэ икілэццыкү еджаптэу N 1-р къахагъэштигь. Пащэхэр Елена Поповар ыкыл Галина Назаровар арых.

Тызыгъэсэурэ республикэм икомпозиторхэм ялоффшагъэ штогъэшэгъэон, тэгъэльапэ, — кытигуагь Адыгейм, Пшызэ язаслуженэ артистку, Тэххутэмькье районым искусствэхэмкэ икілэццыкү еджаптэу икілэгэдажэу Лъэцэр Римэ. — Орэд дэхэбэ тфаусыгъ, йылжыгъэхээр тыкыуагъэми цыифхэм лъэшэу агурихыштэхээр орэхэр къэтонхэм тыфхэхазыр.

Адыгэхъалэ искусствэхэмкэ икілэццыкү еджаптэу икілэгэдажэу Хъакомэ Симэ ильээсүбэ хыгъэу тинэуас. Фестивальхэм, концертхэм ыгасэхэрэр ахэлажьэх. Аш зэрилтээрэмкэ, тикомпозиторхэм ятвorchествэ ехылтэгээ чычхээхэхээр нахынбарэ зэхашэхэ зыхыкъэ, ныбжыкъиэхэм яснаущыгъэ кызыгуахынэмкэ амалышуухэр агъотыштых. Фестивалым кыышыльгъэуагь кілэ-еджаклохэм яшэнэгъэхэм зэрхагъахъорэр, лъэлкэ искусствэр зэршошгэшэгъоноыр.

Нэкүбгъэр зыгъэхъазырыгъэр ЕМТЫЛЛЬ Нурбий.



изаслуженэ юфышэу Шэуджэн Бэлэ тизэдегүшүэгъу щыхигъэ-унэфыкъыгъэм тэгъэгушо. Кілэ-еджаклохэм, кілэеэгъаджэхэм фестивальр ашыгъэшэгъон, яшэнэгъэ хагъахъозэ теклонигъээр кызыэрдэхыштым пылыхъ.

Осэшл купым ипащэу, Адыгэ Республикэм икомпозиторхэм я Союз итхаматэу, Адыгейм искусствэхэмкэ изаслуженэ юфышэшхуу Къэгъээжэй Байзэт зэрилтытэрэмкэ, фестивалым республикэм ис лъэпкъхэр зэфэшх. Урысхэм, нэмыхъэм лъэпкъхэм адьгабзэки тикомпозиторхэм яордхэр къаюх. Искусствэр нахуу куу зэрагъэшэнимкэ амалыкъехэм альэхъух.

Щытхъуцэхэр къыдэзыхыгъэхэр

Музыкальнэ іэмэ-псымхэмкэ орэдышохэр къезыгъэуагъэхэр бэ мэхъух. Аныбжхэм ялтыгъэу аперэ чыпэлэр къыдэзы-

чыпэлэр Елизавета Кругловам кыышыдихыгъ, АР-м искусствэхэмкэ икілэццыкү еджаптэу К. Лъэцэрыкъом ыцлэ зыхырэм ашзыгъасэ, Ирина Ярмолинская икілэгэгъадж.

Хылээдээ Даринэ я 7-рэ клас-сүм щеджэ, С. Күшүр икілэгэдажж. Хуулэ Мурат ыусыгъэ мэйхамэр кызыырэгъялом, осэ ин-фашигъэх. Аперэ чыпэлэр ыхыгъэх.

Нэбгырэ түрүтлү хүхэу фор-телианэмкэ произведенияхэр къезыгъэуагъэхэм ялэпэлэсэннигъэ шэхпхэ лъагэмэ адештэ. Мыекъуапэ искусствэхэмкэ икілэццыкү еджаптэу N 1-м зыщыгъыгъасэхэй Хъамырзээко Ахамир Къумпыл Къадырбэч иусэхэм атехыгъэу Андээрэко Чеслав Адыгейим фэгъэхыгъэу ыусыгъээр А. Хъамырзээко кышигуагь, ипащэр Хъамышыкъо Эмм.

Мы купым аперэ чыпэлэр Ованес Татосян кышигъыгъ. Михаил Арзумановым иорэдэу «Сикъашшор» кышигуагь, ипащэр М. Арзумановыр ары. Кілэеэгъаджэу Лъэцэр Римэ аперэ чыпэлэр фагъэшьошагь.

Ансамблэхэм язэнекъокъу Адыгэхъалэ искусствэхэмкэ икілэгэдажэхэм щытхъуцэхэр къытхъуцэхэр Елизавета Патунинамрэ Щыкъ Салмэрэ аперэ чыпэлэр ахыгъэх. Академичкэ орэд къэлонимкэ Ирина Гордиенкэм аперэ чыпэлэр

фестивалым щигъэжынчыгъ, аперэ чыпэлэр ыхыгъэх. Күфэнэ Шамсэт илаш.

Мы купым аперэ чыпэлэр Ова-нес Татосян кышигъыгъ. Михаил Арзумановым иорэдэу «Сикъашшор» кышигуагь, ипащэр М. Арзумановыр ары. Кілэеэгъаджэу Лъэцэр Римэ аперэ чыпэлэр фагъэшьошагь.

Ансамблэхэм язэнекъокъу Адыгэхъалэ искусствэхэмкэ икілэгэдажэхэм щытхъуцэхэр Елизавета Патунинамрэ Щыкъ Салмэрэ аперэ чыпэлэр ахыгъэх. Академичкэ орэд къэлонимкэ Ирина Гордиенкэм аперэ чыпэлэр

Шыкъ Даниетрэ Бэгъ Аидэрэ аперэ чыпэлэр ыхыгъэхэм ашы-щых, Шэуджэн районым къи-кы-

Зэхэзыщагъэр
ыкыл къыдэзы-
гъэхъирэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкэ Йоффхэмкэ, Йыкыб къэралхэм ашы-псэурэ тильэпкэгъу-хэм адьярээ зэлхыныгъэхэмкэ ыкыл къэ-бар жуугъэм иамал-хэмкэ и Комитет Адресыр: ур. Кре-стяняскэр, 236

Редакциер
зыдэшырэр:
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,

Редакцием авторхэм къаихырэр А4-кілэ заджэхэр тхъалзхэу зипчагъэкэ 5-м емыхъхэрэр ары. Са-тырхэм азыфагу 1,5-рэ дэльз, шрифттыр 12-м нахь цыкынэу щигтэн. Мы шапхъэхэм адимыштэр тхъагъэхэр редакцием зыкъегъожых.

E-mail:
adyvoice@mail.ru

Зыщаушихыты-
гъэр:

Урысы Федерацием хэутын Йоффхэмкэ, телерадиокъэтын-хэмкэ ыкыл зэлхы-Іэсүкыл эмалхэмкэ и Министерствэ и Темир-Кавказ чыпэлэгъоры-шап, зэраушхы-тыгъэ номерыр

ПИ №ТУ23-00916

Зыщаутиырэр
ООО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Зэкіләмкі
пчыагъэр
4665
Индексхэр
52161
52162
Зак. 731

Хэутынм
узыгъытэхнэу
щыт уахътэр
Сыхьатыр
18.00
Зыгъытэхнэхъэ
уахътэр
Сыхьатыр
18.00

Редактор шхъялэм
ипшъэрлыхъэр
зыгъэцаклэр
Мэшлэкъо
С. А.

Пшъэдэкыж
зыгъытэхнэ
уахътэр
Сыхьатыр
18.00
Хурмэ
Х. Х.